

ביאור סוגי' בפרשה

מהרב אברהם גוטל ר"י דביר הקדש מ.ע.

אתה והלוי והגר

בפרשתן בסוף מקרא בכורים כ' ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה"א ולבתיך אתה והלוי והגר אשר בקרבך.

א. ויש כאן פלא עצום מה הגר קשור לבכורים הרי תנן במסכת ביכורים ריש"ב התרומה והביכורים חייבים עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים וגר הרי לא שייך שיהא כהן... ואיך ישמח בהם ובשלמא הלוי ה' אפשר להסביר שמדבר בכהן המקבל ואז הפי' ושמחת אתה - המביא והלוי - המקבל אך הגר הרי לא מקבל כלום כפי שיש מעשר עני בשנים ג' ו' לשמיטה וממלא אינו קשור לעניין כלל ואיך ישמח בהם. קושיא עצומה זו כבר נמצאת בדע"ז.

ב. והאב"ע פי' אתה והלוי והגר שאתה חייב לשמחם בפרי אדמתך. ולכאורה קשה להבין מה ואיך עניין זה של חיוב לשמחם קשור לביכורים. ואמר לי ידידי הרב מנשה כהן הי"ו שהעניין הוא שאם המסכנים לא שמחים אז אני לא יכול לשמח בכל הטוב וכו' וכמפורסם כשהפונדק"ר רב התרים שמיכות לבתי אבות הוא ה' אומר לתורמים תתרום עבורך וכשהיו אומרים לו אבל לי יש ה' אומר נכון אבל איך יהא לך חם ותערב שנתך כשאתה יודע שיש כאן ילד יתום רועד מקור שלא מצליח להרדם לכן תתרום כדי שאתה תוכל לישון ואולי זה העניין שעושים סעודות עניים בזמן שמחה שבכדי שתוכל לשמוח בשלמות תדאג שגם אותם מסכנים ישמחו. ובתיב"ע כ' ותהנון ותיכלון אתון ולויאי וגירי דביניכון וקשה הרי וודאי שלא מיירי בפירות הביכורים עצמן דהא אסורים לזרים ואיך אומר ותיכלון אתון ואולי גם את פי' התיב"ע צריך להסביר באותה דרך שצריך לדאוג למסכנים בכדי שהשמחה תהא שלימה וכיוון שנאמר ושמחת הרי שזה מה שמונח כאן בציווי שבכדי שאתה תוכל לשמוח צריך לדאוג שגם הם המסכנים ישמחו ומה שכל' תיכלון הוא כי לכאורה השמחה האמורה כאן היא בבשר השלמים וכפי שאומרת המשנה שם ב' די שביכורים טעונים קרבן שיר תנופה ולינה וממלא למד היב"ע שחייבה התורה לשתף את המסכנים באותה השמחה כשאנו שמחים וכפי שכל' הר"מ המפורסם ב' חגיגה יד' כשיזבח אדם שלמי שמחה ושלמי חגיגה לא יהא אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה אלא חייב לשמח העניים והאומללים שנאמר וכו' ומי שאכל זבחיו ולא שמח אלו עמו עליו נאמר וכו'.

ג. אך רש"י פי' שמדבר במביאי הביכורים וקשה מדוע צריך לפרט אתה והלוי והגר הרי כשלו מביא ביכורים הוא בעצמו אותו 'אתה' וכן גר אז עבור מה הפירוט הזה ועוד דבשלמא אם גר ה' גם מביא וקורא מובן החיבור לאתה והלוי אבל אם אינו קורא וכפי ששנינו ביכורים פ"א מ"ד הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו אז איך נתקבצו לפונדק א' הקוראים ושאינם קוראים.

ואולי אדרבה כ' הלוי והגר עבור החידוש שיש בהם. הלוי כ' רש"י מעריהם ויש בו מהחידוש שאולי כיוון שחלק מערי הלוויים הרי נמצאים בהם כהנים אולי ה"א שיש להם פטור מחיוב זה וקצ"ב מה"ת לומר כן לכן נכתב הלוי, והגר היות ומביא ואינו קורא לכן גם הוא נכתב כל' אפי' שחיובו יותר 'חלש' עדיין גם הוא ב'חייבים' כך מסביר השפ"ח. ולא זכיתי להבין חדא ממנ"פ דאם ההבאה גורמת לשמחה עדיין שניהם הלוי והגר מוגדרים 'אתה' ולמה ה' צריך לחלק ביניהם דכל שמביא הרי הוא כבר שמח ואם רק הקריאה מביאה שמחה היא אז אדרבה כיוון שגר אינו קורא אינו שמח אז מדוע הוא נכתב כאן ב'ושמחת' ועוד קשה לי דאם זה נכון והי' ה"א לפטור הלוי כשמביא מערי הלוויים היכן דרשת חז"ל לחייבו ואם אין זאת בחז"ל מי לימד את רש"י שבאמת הם חייבים בכה"ג. וצ"ב בכל הנ"ל.

ד. והאזה"ח הקד' מברר את הפס' ע"פ הקבלה ובהקדם ש'ושמחת בכל הטוב' נאמר על התורה שכוללת את כל הטובות שבעולם. ומה שכל' אשר נתן לך 'ולביתך' לומר שהטוב לא יגיע רק לנשמה לך אלא גם לבית הנשמה ולביתך שהם חלקי הרוח והנפש שהם כבית לנשמה. 'והלוי' הכוונה שאם הוא זוכה אז מבואר בזוהר שנותנים לו נשמה מאור האצילות וכיוון שמאותו זמן היא מתלוות לאדם נקראת 'והלוי'. 'והגר' כאן לפי מה שהבנתי בדברי קדשו מדובר בעיבור נשמה ואת יסוד הדברים שמעתי מכ"ק האדמו"ר מסאווראן זצוק"ל שביאר כך

שלפעמים אדם מרגיש שעושה מצווה בחשק מיוחד ולפעמים זה אומר שזכה לעיבור נשמה כלו' שנשמה גבוהה שכבר היתה בעולם וחסרים לה מעשה מצווה מסוימים כגון מצוות נדירות ולא נגזר עליה גלגול כי מדובר בנשמה גבוהה שרק נותנים לה את ההזדמנות להשלים דברים מסוימים וכיוון שהיא נשמה בלי גוף ואינה יכולה לקיים מצוות מעשיות 'משדכים' לה גוף שיוכל לבצע בפועל את המצוות וכיוון שהתעברה בו אז הוא עושה את המצווה עם 'הדחיפה' מלמעלה של אותה נשמה שזכה והתעברה בו והוא 'הגר אשר בקרבך'. רק כמובן שאין זה פשוטו של מקרא.

ה. והנה המשנה בביכורים א' ד' אשר קובעת שגר מביא ואינו קורא ממשיכה ואם היתה אימו מישראל מביא וקורא ויש כאן פלא גדול הרי אישה עצמה אינה קוראת שאינה יכולה לומר אשר נתתי לי ה' שם משנה ה' א"כ איך תעזור האישה לגר הרי היא לא קבלה חלק והוא בנוסף לזה שכיון אין לו אב יהודי גם אין לו חלק גם לא יכול לומר כאשר נשבעת לאבותינו א"כ איך האישה פתאום נותנת לגר זכות לקרא. נכון שעכשיו שאמו מישראל דרכה הוא יכול לומר נשבע לאבותינו אבל עדיין הרי לא יכול לומר נתתי לי ואיך עדיף בזה מכל הני המנויים שם במשנה עבד שליח ועוד דאינם קוראים דאינם יכולים לומר נתתי לי. והיא קושיא עצומה וקושיא זו היא קושיית תוס' ב"ב פ"א. ד"ה למעוטי. ועוד דהנוסח במשנה תמוה ביותר גר מביא ואינו קורא ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא הרי ברגע שאימו מישראל כבר הוא יהודי אמיתי גם אם נולד מגוי אז מדוע נחשב לגר שאמו מישראל וצ"ב.

ו. הנה הר"מ פסק ד' ביכורים ג' דגר מביא וקורא שנאמר לאברהם כי אב המון גויים נתתיך הרי הוא אב לכל העולם ולאברהם היתה שבועה תחילה שירשו בניו את הארץ ואף דהוא לא כמתני' הנ"ל רק שמקורו מהירושלמי במקום שפסק כר"י שאומר כך. [וביאר בכ"מ שמש"כ הר"מ שלאברהם היתה שבועה תחילה שתחילה הכוונה קודם שנקרא אברהם ולכן לא זכו בה הגרים אלא זרעו וזה תמוה דלפ"ז כ' הר"מ טעם לסתור את עצמו דאם לא זכו בה הגרים עדיין לא יוכל הגר לקרא כך הקשה המנח"ח תרו"ג ובשאג"א מ"ט כ' ע"ז שאין לדברי הכ"מ טעם וריח.]

והנה בלא"ה צריך להבין הרי גם אם אאע"ה אב המון גויים איך יאמר הגר לאבותינו בל' רבים הרי מדובר רק באברהם ולא על יצחק ויעקב והרמב"ן בב"ב פ"א ד"ה והכתיב כ' דשלושת האבות נקראו אב המון גויים ולכך יכול לקרא ולומר אבותינו אך מתוס' הנ"ל משמע שרק אאע"ה נחשב לאב המון גויים בכ"ז זה מספיק דכיון ולאברהם נתנה השבועה תחילה והוא ה' אה"ג כבר יכול לומר נשבע ה' לאבותנו לתת לנו מנ"ח בשם השאג"א וקצת קשה לי להבין זאת הרי גם ליצחק נאמר והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך תולדות שלישי וגם ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתן ולזרעך ויצא בחלום הסולם ואיך יאמר נשבעת לאבותינו כשהוא מתייחס רק לאאע"ה ומה זה עוזר שלאברהם היתה שבועה תחילה.

השאג"א מביא שיש שפי' שכל מה שכ' הרמ' שגר קורא הוא רק גר מבני הקיני והוא כפי' הירושלמי שמביא תוספתא שכיון שכל שמרע"ה אמר ליתרו לך אתנו והטבנו לך בהעלותך חמישי ע"ז יועיל שהיתה אמו מישראל כי הרי חלק בא"י יש לו ממה שמרע"ה נתן להם דובשה של יריחו רק חסר לו את האפשרות לומר נשבע ה' לאבותינו בזה יעזור אמו מישראל. רק מקשה עליהם השאג"א אם בני קטורה נחשבים לזרע אברהם מדוע צריך אמו מישראל הרי יכול לומר בשופי לאבותינו ויתר ע"כ הרי נחלקו בירושלמי ר"י ות"ק לת"ק קורא רק גר מבני קיני מקרא ד'והטבנו לך' ולר"י כל גר קורא מקרא ד'אב המון גויים' לשעבר היית אב לארם ועתה לכל הגויים א"כ לר"י כל גר יכול לקרא לומר לאבותינו כי מתייחס לאאע"ה וא"צ אמו מישראל ות"ק חולק על דרשה זו לכן סובר שרק גר קיני יכול לקרא והוא שאמו מישראל א"כ בר"מ וודאי מבואר לא כך כי כ' שכל גר קורא ולא צמצם זאת לגר קיני וגם לא כ' שצריך אמו מישראל לכן אף שזה יכול להיות פשט במשנה ותי' מצויין על מה שהקשנו באות ה דגר לא עדיף מאישה דאין לה חלק בארץ ואיך יקרא אך גר קיני עדיף דיש לו חלק רק בכדי שיוכל לומר אבותינו יעזור אימו מישראל אך כאמור זה לא יכול להיות פשט בר"מ.

ז. אבל יש כאן בעי' יסודית בכל סוגיית 'גר שקורא' לר"מ. דגם לאחר כל ההסברים גם אם 'הסדרנו' עם 'נתת לנו' שנמצא לו חלק בא"י וגם עם 'נשבע לאבותינו' שא"א אה"ג הרי עדיין איך יאמר במקרא הביכורים ארמי אובד אבי שלכאורה מדבר על יעקב וגם אם נדחוק ונאמר שארמי אובד הוא אאע"ה שהי' בארם ואבד במלחמות ובגלויות וזה ארמי אובד- אבי כלו' אאע"ה ונדחוק שרק ההמשך ויהי שם לגוי גדול כבר הולך על יעקב הרי ש'וירעו לנו', 'ונצעק אל ה' ויוצאנו ה' וודאי שגר לא יוכל לומר ואיך לר"מ גר קורא וזו ממש קושיא עצומה וכן הקשו תוס' ב"ב שם והקשה לי כן בישיבה הבה"ח חזקיהו י'. גרנדנויץ נ"י וצ"ע. ותוס' הקשו כן גם על גר קיני באמו מישראל אבל לא כ"כ הבנתי זאת הרי אם אימו מישראל כבר יכול לומר לנו כפי שכל א' יאמר זאת אף שלא הרעו לו והוא לא צעק אל ה' וה' לא הוציאו ממצרים אלא על אבותינו וזה מספיק בשביל לומר זאת א"כ אם אמו מישראל למה לא יוכל לומר כך. ולא הי' סיפק בידי להתבונן בזה.